

Umsögn Slow Food Reykjavík (SFR) um drög að þingsályktunartillögu um matvælastefnu til 2040.

SlowFood Reykjavík samtökin fagna framkominni matvælastefnu stjórnvalda. Loksins er komin frá stjórnvöldum virðing fyrir matvælaframleiðslu í sinni fjölbreyttu mynd og þeim menningarverðmætum sem í mat eru fólgin. Slow Food Reykjavík (SFR) samtökin vilja leggja sitt á vogarskálarnar til að bæta stefnuna enn frekar og gera nokkrar athugasemdir. Samtökin líta jafnframt á stefnuna sem stefnumótun í vinnslu og vonast til þess að allir þeir sem vilja veg matvælaframleiðslu á Íslandi sem bestan og mestan geti haldið áfram að skapa saman framtíðarsýn og stefnu fyrir matvælaframleiðslu á Íslandi.

1. Sjálfbærni í matvælaframleiðslu

1.2 Hér þarf að bæta við verndum strandlengja og fjara. Mikil verðmæti eru fólgin í fjörunytjum sem við erum rétt að byrja að hagnýta okkur. Vegagerð og önnur stór inngrip á strandlengjunni geta haft mikil og óafturkræf áhrif.

1.5 Styðja þarf við hringrásarhagkerfið með fjölbreyttum leiðum. Til viðbótar er mikilvægt að líta til hefða og þekkingar sem til er í fullvinnslu og styðja við smáframleiðendur sem margir vinna með aldagamlar hefðir til að fullnýta afurðir. Að því sögðu er mikilvægt að nýta nútíma þekkingu og tækni, en svörin liggja mörg í fortíðinni og frá mörgum menningarsvæðum.

Vantar: í stefnuskjali stjórnvalda Matvælastefna til 2040 er lögð áhersla á lífrænan landbúnað. Það kemur hvergi fram hér í þessari þingsályktunartillögu og SFR telur það einn af mikilvægustu þáttunum í sjálfbærni vegferð í matvælaframleiðslu.

Vantar: Tryggja þarf að hægt verði að nýta skóga, fjörur, vötn, ár, höf, heiðar og lendur á sjálfbæran hátt. Tryggja þarf að óspillt svæði geti verið áfram nytjuð, til verðmætasköpunar og fæðuöflunar, án þess að setja vistkerfin í hættu.

2. Samfélag

2.5 SFR telur það ófrávíkjanlega kröfu að tryggja að matvælaframleiðsla til manneldis fái fyrirgreiðslu á raforku og flutningi.

2.6 Mikilvægt er að greina stöðu erlends vinnuafls. Mikilvægt er að kennsluefni á íslensku sem og öðrum tungumálum verði útbúið fyrir fullorðna og farið verði í markvissa vinnu að aðstoða fyrirtæki í að kenna og styðja við fólk af erlendum uppruna. Eingöngu þannig geta þau að fullu tekið þátt í íslensku samfélagi.

3. Fæðuöryggi

Vantar: í skjali stjórnvalda Matvælastefna til 2040 er talað um mikilvægi þess að kortleggja svæði með tilliti til landnýtingar og skilgreina svæði fyrir hvað þau henta, SFR telur það gríðarlega mikilvægt, þannig að góð landbúnaðarsvæði séu ekki tekin undir skógrækt eða frístundabyggð, eða aðra óafturkræfa notkun og nauðsynlegt til að tryggja fæðuöryggi.

Vantar: Tryggja þarf að eðlileg nýliðun sé í landbúnaði, það er gert með að renna styrkum stoðum undir afkomu í öllum greinum, þannig að fyrir ungt fólk sé það fýsilegur kostur að byggja upp sinn starfsframa í landbúnaði. Að öðrum kosti er allt tal um fæðuöryggi orðin tóm.

SFR vill líka benda mikilvægi þess að sporna við jarðasöfnun einstakra aðila, hvort heldur íslenskra sem erlendra. Dæmi eru um að aðilar hafi keypt upp heilu dalina, gert leiguliða samninga við ábúendur, en þegar þeir hætta fara jarðirnar í eyði eða frístundabyggð.

Þessi þrjú atriði telur SFR vera lykilatriði til að stuðla að fæðuöryggi þjóðar.

4. Matvælaöryggi

4.2 Gríðarlega mikilvægt er að samræma lög og reglugerðir. SFR telur eðlilegast að sameina öll níu heilbrigðiseftirlitin og MAST. Mikilvægt að aftengja hreppapólitík skipunum í heilbrigðisnefndir og tryggja réttláta málsmeðferð sama hvar á landinu sem er.

Vantar: Mikilvægt er að tryggja merkingar á upprunalandi matvöru. Girða þarf fyrir þann leka að matvæli t.d. innflutt kjöt sé sett í marineringu og það teljist nægjanleg aðvinnsla til að merkja vöruna sem íslenska. Sýklalyfjaónæmi er eitt af stóru heilsufarsógnum heimsins. Ísland er með algera sérstöðu í lítilli notkun sýklalyfja í landbúnaði og það er skýlaus krafa að neytendur séu upplýstir hvaðan maturinn sem þeir velja kemur.

Vantar: Mikilvægt er að eftirlit sé skilvirk, ekki of dýrt og tímafrekt. Gjaldtaka þarf að samræmast umfangi framleiðslu og pappírsvinna má ekki verða of flókin. Mikilvægt er að nýta nýjustu þekkingu í uppsetningu ferla til einföldunar og skilvirkni.

5. Þarfir neytenda

5.1. Hér þarf að girða fyrir merkingasvindl og tryggja að raunverulegur uppruni matvöru komi fram. Ekki sé hægt að blekkja á löglegan hátt með því að vinna vöru, t.d. innflutt kjöt hér á landi, og merkja sem íslenskt.

5.2. Til að viðskiptavinurinn geti valið þarf hann að vera upplýstur og upplýsingar um vöruna skýrar og auðsjáanlegar bara þá fyrst getur viðskiptavinurinn verið drifkrafturinn

Vantar: Veitingamenn, mötuneyti, smáframleiðendur o.fl. verða að hafa aðgengi að matvælum á frumstigi framleiðslu. Tryggja þarf aðgengi þeirra að íslensku hráefni hvar sem er á landinu. Jafnframt þarf að tryggja að aukaafurðir sem falla til í frumframleiðsluferlinu komist á markað og geti orðið hráefni fyrir drífandi nýsköpun.

Vantar: Nær ómögulegt er í mörgum sjávarplássum að fá ferskan fisk og það gerir metnaðarfullum veitingamönnum nær ómögulegt að kynna gæða sjávarafurðir fyrir ferðamönnum á þeim stöðum sem byggja á sjávarútvegi.

Vantar: Í stað þess að „huga að leiðum“, mætti gjarnan nota þær leiðir sem stjórnvöld hafa þegar innleitt og gert milliríkjasamninga um. T.d. notkun verndaðra afurðaheita, sem falla í flokk svokallaðra valkvæðra upprunamerkinga.

Löggjöfin og regluverk sem við búum við er bundið í EES samninginn sem verður ekki breytt samkvæmt skilningi flestra. Í því er grátt svæði sem heimilar framleiðendum og verslunum að sleppa upprunamerkingum í mörgum tilfellum. Icelandic Lamb merkið er byggt á evrópskum fordæmum ríflega 3000 verndaðra afurðaheita. Íslensk stjórnvöld tóku upp vernduð afurðaheiti og festu í lög 2014, vernd afurðaheita er gagnkvæm samkvæmt samningi við ESB og fjöldi innfluttra matvæla njóta nú verndar á markaði á Íslandi. Stjórnvöld hafa ekkert gert til að kynna kerfið fyrir framleiðendum og e.t.v hafa þau gleymt því að kerfið sé yfir höfuð lögfest hér? Virknin er sannreynd, í Evrópu seljast vörur sem skarta vernduðu afurðaheiti að meðaltali á tvöföldu útsöluverði samanborið við staðgönguvörur.

Á það skal bent að stjórnsýsla verndaðra afurðaheita á Íslandi er í skötulíki en á ábyrgð Matvælaráðuneytisins, þau geta skapað mikil tækifæri, aukið virði afurða og bætt samningsstöðu bænda og framleiðenda. Stjórnvöld gætu t.d. sótt í reynslu Norðmanna, þar sem ríflega 30 vöruflokkar og/eða vörur, nánast allt landbúnaðarvörur hafa slíka verndun. Nánar www.beskyttedebetegnelser.no <https://stiftelsenorskmat.no/no> Íslenskt staðfest er líka valkvæð merking. Byggð á norrænum fordæmum sem hafa sannað gildi sitt.

6. Rannsóknir, nýsköpun og menntun

6.1 tryggja þarf að nýjustu rannsóknir og þekking skili sér til þeirra sem vinna við matvælaframleiðslu.

Vantar: Í síbreytilegum heimi er endurmenntun gríðarlega mikilvæg. Allar menntastofnanir sem koma menntun fólks í matvælaframleiðslu, verða að vinna markvisst að því að allir sem vinna við matvælaframleiðslu hafi aðgang að góðri endurmenntun sem fylgir tækninýjungum og miðli nýjustu þekkingu til þeirra sem vinna við fögin.

Að lokum

Stjórn SFR hefur lesið skjalið Matvælastefna til ársins 2040 sem lögð var fram 22. nóvember sl. Það vekur furðu að hvergi er talað um að efla lífrænna matvæla framleiðslu hér í þessari þingsályktunartillögu. SFR leggur áherslu á mikilvægi lífræns búskapar, sífellt koma fram fleiri rannsóknir sem sýna gildi hans við minnkun gróðurhúsalofttegunda í matvælaframleiðslu.

SFR telur að í Matvælastefnu eigi að taka skýra afstöðu til framleiðslu og ræktunar á erfðabreyttum lífverum (GMO), það skal eingöngu gert í fullkomlega stýrðu umhverfi, þar sem hægt er að forðast slyasleppingar. Ræktun og framleiðsla, hvort heldur sem er í tilrauna eða framleiðsluskyni eiga ekki að fara fram utandyra. Rétt er að taka það fram að það á líka við um það sem stundum hefur verið kallað nýtt GMO.

Fyrir hönd stjórnar Slow Food Reykjavík
Dóra Svavarsdóttir
Formaður